

Türkiye'nin İletişim Altyapısı GERİLEME Döneminde..

 Füsun Nebil Sarp
turk.internet.com

Türkiye'nin iletişim altyapısı 1980'li yıllarda Türk Telekom'un Genel Müdürlüğüne atanan emekli General Servet Bilgi ile birlikte yükselişe geçmişti. Öncesinde telefon sahipliği için 10-15 yıla varan bekleme süreleri ve bir yerli araba fiyatına varan karaborsa ücretleri söz konusuydu. Ama Bilgi Paşa'nın mevcut analog yapıya yatırıma devam ettirmek yerine, dijital teknolojiye geçiş yaptırması Türkiye'nin telekom altyapısında devrim yarattı ve yükseliş dönemini başlattı.

Türk Telekomcuların hâlâ heyecanla anlattıkları bu dönemin 1990'lara kadar sürdüğü belirtilir. 1990'dan sonra gelen hükümetlerin ise Türk Telekom'u siyasileştirdiğini anlatırlar. Yani 1990-2000 arasında duraklama dönemi desek yanlış olmaz.

Ama 2000'li yılları kesinlikle gerileme dönemi olarak adlandırabiliriz. Delili mi? Türkiye'nin 2-4 milyon km. arasında olması gereken fiber altyapısının sadece 270 bin km'de kalması, telekom operatörlerinin TL bazında arttığı iddia edilen ama dolar bazında her yıl küçülen ciroları, Avrupa'nın en düşüğü ARPU değerleri, operatörlerin varlık değerlerinin üstüne çıkan borçluluk düzeyleri, engellenen kablo altyapısı, operatörlerde Türk ortaklıklarının yok olması ve daha pek çok diğer konu – mesela hemen sayabileceğimiz sektörün dışına çıkan sayıları binlere varan teknik elemanlar, metrolarda İstanbul Belediyesinin engellediği telefon kullanımını – vb. vb. Bu yazıda temel olarak durumu özetleyeceğiz.

2000 Başında Mevcut 3 Büyük Operatör ve “n” Yeni Palazlanan Operatöre Ne Oldu?

Önce 3 büyük operatörün durumunu anlayalım ki yatırımların neden yapılamadığını ve sektörün neden gerilemeye girdiğini görelim.

2000 yılına girdiğimizde, ülkemizde 3 büyük operatör yani Telsim, Turkcell ve Türk Telekom vardı. Bu firmalardan sadece Turkcell’de o da yüzde 38 civarında yabancı ortaklık (TeliaSonera) bulunuyordu. Türk Telekom devlete aitti, Telsim ise Uzan ailesinin şirketi idi.

Bu 3 operatörün dışında, 1997’den bu yana gelen yani yeni palazlanan “n” tane İnternet Servis Sağlayıcı (bir ara sayıları 87 olmuştu; Turk.net, Superonline vb.) ile 5 tane Kablo TV-İnternet firması bulunuyordu.

2016 yılına geldiğimizde ise Telsim İngilizlerin oldu, Türk Telekom Arapların, Turkcell’in ise -eğer bir yerlerden 20-30 milyar TL bulunmaz ise- Rusların olduğunu görme olasılığımız yüksek.

5 kablo operatörü 10 yıllık gelir paylaşımı anlaşmasının bittiği 2006 yılında adeta öldürüldü. Önce kendilerine “kablo işletmecisi lisansı” verildi. Daha sonra bu lisansın, gelir paylaşımli sözleşmelerin iptali anlamına geldiği belirtildi ve önceki 10 yılda kurdukları altyapı ellerinden alındı, Türksat’a verildi. Ama Türksat’ın da önü kesildi ki çok avantajlı olan kablo şebekesi büyüyemesin, Türk Telekom ile rekabet etmesin. Öyle de oldu. Bugün kablo şebekesi durmuş haliyle 2.5 milyon eve ulaşıyor ama sadece 600 bin kablo internet abonesi var. Telefon abonesi yok gibi. TV abone sayısı da 1.2 milyon civarı.

Diğer “n” sayıdaki internet servis sağlayıcı (ISS), uydu servis sağlayıcı, yer sağlayıcı, veri merkezi vb. gibi servis veren firmalar ise azaldı,

azaldı, her geçen gün azalıyor. Azalmazlarsa da “1 milyon TL” sermaye mecburiyeti vb. getirilerek -bir nevi oyun oynanırken, kuralları değiştirilerek- lisans iptaline gidiliyor.

Yatırımlar Yapıldı mı? Bu Kadar Paraya Karşı Gelen Cihaz-Kablo Yok?

Haberleşme, Türkiye Cumhuriyetinde, vatandaşların anayasal bir hakkı olarak geçer. Hükümetin ya da yerel yönetimlerin vatandaşların bu hakkına özen göstermesi ve daha ileriye götürmesi esastır.

Ancak son 10 yılda maalesef haberleşme konusunda vatandaşın hakları çiğneniyor. Çünkü örneğin, Türk Telekom yapması gereken yatırımları yapmadı. Yatırım yaptığını iddia edip, büyük rakamlar telafuz ediyor ama bu rakamların ortaya koyduğu bir altyapı yok. Türk Telekom’un yaptığı yatırım biliniyor. Söyledikleri rakam yetersiz olmasına karşın, piyasa fiyatları ile alınsa bile Türk Telekom’un telafuz ettiği rakamların ancak 5-6’da biri kadar yatırım yapıldığını hesaplayabiliyoruz. Zaten ne olup bittiği ortada; Türkiye gibi bir ülkenin 2-4 milyon km. fiberi olması gerekirken, sadece 270 bin km. fibere sahip.

Bu arada şirketin Kasım 2005’de Ojer Telekomünikasyon firmasına borçsuz ve Eylül-ekim tahsilatlarından 1,3 milyar TL + o yılın kârından 1,5 aylık eşdeğeri 200 milyon TL bırakılarak teslim edildiğini de not edelim. Ancak şirketin borsaya açıkladığı verilere bakarsak, bugün 21 milyar TL borcu var. Üstüne yüzde 55 ortağı olan firmanın en az 15 milyar TL olduğu (daha fazla olduğu iddiaları var ama açıklamıyorlar) borcuna karşı verilmiş hisse rehinleri var.

Altyapı Ne Durumda?

İnternet çağı başladığında, dünyada mevcut 150-175 yıllık bakır kablolardan oluşan altyapıyı bir kerede değiştirmek mümkün değildi. Bu nedenle geçici bir teknoloji geliştirildi. DSL teknolojisi, mevcut bakır üzerinden belli düzeyde veri aktarımı yapar. Eğer bakır kablolar normlara uymayan şekilde döşenmişse (7 mm yerine 4 mm gibi), veri aktarımı sorunludur. Mesafe de veri aktarımını zorlaştırır.

Not edilmesi gereken bir husus; ADSL teknolojisinin ülkemizde 6-7 yıl geç başlatılmış olmasıdır. Uzun süre dial-up yani çevirmeli internet kullanmak zorunda kaldık. Bu nedenle ADSL başladığında çok hızlı bir üye alımı oldu. Ancak ondan sonra duraklama devri başladı. 2009'da ulaştığı 6,5 milyon üye sayısından bu yana ADSL üyeliğinde önemli bir değişim yok.

Bütün dünyada bakır kablo zaman içinde fibere çevriliyor. Bakır kabloların zaman zaman günümüzün ihtiyaçlarına (video vb.) cevap vermediği bilinen bir durumdur ve gayet doğal bir sonuçtur.

İnternet çağının asıl altyapısı fiber optik ağlar konusunda durumumuz acınacak haldedir. Dediğimiz gibi, Türk Telekom'un yatırım yapmaması ve yapmak zorunda kalmaması için fiber yatırım yapmak isteyen diğer firmaların -regülasyon ya da hukuk kullanılarak- engellenmesi sonucunda ise bugün 270 bin km. civarı fiber altyapımız var.

Sektörün tüketici lehine gelişmesi için kurulan BTK (Bilgi Teknolojileri ve İletişim Kurumu) ise uzun süre dünyanın tüm ilgili toplantılarını gezmenin dışında "mış gibi" yaptı. Yani hemen hemen tüm düzenlemeleri yayınladı ama önemli düzenlemelerin hepsi Türk Telekom tarafından mahkemeye taşındı ve bu yolla en az 2 yıl geciktirildi.

Pazar kurulana kadar BTK'nın sorumluluğunda denilerek kapsam dışına atılan Rekabet Kurumu başta iyi işler yaptı. Mesela kablo, internet ve uydu altyapılarının özelleştirme sırasında ayrılması önemliydi. Ama son zamanlarda Rekabet Kurumu da, açık ihlal olan durumları görmezden geliyor, ancak 2-3 yıl sonra mahkemeden geri dönünce cezaya dönüştürüyor.

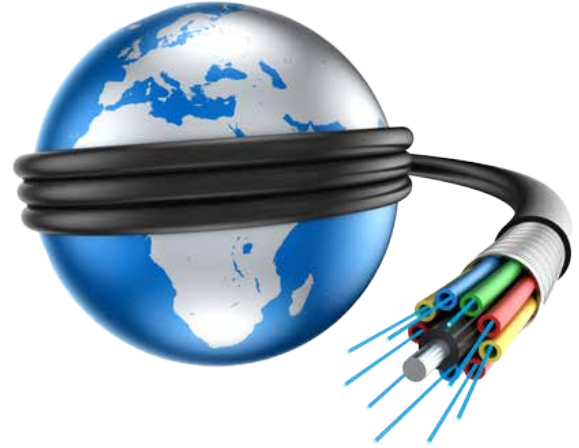
3-4 Milyon km. Yerine 270 Bin km. Fiber

Bir kısmı şehirlerarası bağlantı olan bu altyapının ne anlama geldiğini şöyle bir kıyasla

hesaplayalım. Orta düzey bir Avrupa ülkesi olan Portekiz'in 100 bin km² yüzölçümü ve 10 milyon nüfusu için döşenen fiber kablo miktarı 550 bin km'dir (2014 sonu verisi). Yani 7'de birimiz kadar olan bu ülke ile kıyaslırsak, 550 bin x 7 = 4 milyon km fiber optik altyapımız olmalıydı. Geri kalmış ülkelerden Gana ise 250 bin km² yüzölçümüne ve 20 milyon nüfus ile 660 bin km fiber altyapıya (2011 verisi) sahiptir. Bu ülke ile kıyasladığımızda 660 x 3 = 2 milyon km...

Yani geri kalmış bir ülkeye göre 8'de bir, orta düzey bir Avrupa ülkesine nazaran 16'da bir fiber altyapıya sahibiz.

Mevcut yapısıyla 2,5 milyon eve ulaşan kablo 2007'den bu yana üç aşağı beş yukarı aynı yerde durup duruyor, sadece 600 bin internet abonesine sahip.

Türk Telekom'un Durumu

Bu konu çok karıştırılıyor. Ülkemiz Türk Telekom'u özelleştirmiştir. Altyapı özelleştirmeye dahil değildir. Türk Telekom, altyapıyı imtiyaz sözleşmesi ile 2026 yılına kadar yönetme hakkı almıştır.

Son dönemde ortaya çıkan bilgilere bakarsak, Türk Telekom borsaya açıkladığı bilançosunda yer alan 21 milyar TL borcuna ek olarak, ortağı olan firmanın borçlarına karşı hisseleri rehin verilmiş durumdadır.

Oger Telekom'un, Türk Telekom ortağı olması için 2005 yılında Türkiye'de kurduğu ve yüzde 99'una sahip olduğu Oger Telekomünikasyon A.Ş. (OTAŞ) firması, 2007 seçimleri öncesinde, Türk Telekom özelleştirilmesinde taksitle ödemesi gereken rakamı peşin ödeyeceğini bildirdi ve 4,5 milyar dolar kredi kullanarak bunun 4,31 milyar dolarını Hazineye ödedi. O zaman bu kredinin karşısında Türk Telekom'un rehin verildiği konuşulmuştu.

2013 yılına geldiğimizde, OTAŞ'ın yeni bir kredi kullandığı görüldü. 4,75 milyar dolar eşdeğeri bu kredinin açıklamasına bakıldığında, 2007'de aldığı kredinin 3,6 milyar dolarını ödemek için aldığını görüyoruz. Yani 2007'den, 2013'e gelen dönemde 6 yılda OTAŞ sadece 900 milyon dolar ödemiş. Yani Türk Telekom'u ödemek için aldığı kredi ödenmemiş duruyor ve karşılığında şirket rehin verilmiş durumda. Üstelik 2016 yılına geldiğimizde OTAŞ'ın hâlâ krediyi ödemediği anlaşılıyor. Çünkü bankalar ortaya dökülüyor. Bunlardan Akbank'a borcun 1,6 milyar dolar olduğu, Garanti Bankasının diğer alacaklı banka olduğu ve ayrıca yabancı 5 banka daha olduğu görülüyor.

Yani tekeli sürdürdüğü halde, hem yatırımları yapmamış, hem de borcunu neredeyse 40 milyar TL'ye varırmış bir şirketle karşı karşıya kalmış durumdayız.

Çağımız iletişim çağı. Sadece özel haberleşmemiz değil, sağlık, eğitim, güvenlik ve ekonomi yani herşey iletişimin üzerinde.

Teknoloji Başka Seviyeye Atlamak Üzere... Tık... Tık... Orada Kimse Var mı Bunu Anlayan?

Bu yıl nisan ayı başında, bütün Avrupa'yı boydan boya geçip Rotterdam limanına yönelen 6 farklı markanın (DAF, Daimler, IVECO, MAN, Scania ve Volvo) sürücüsüz kamyonları, bu olayın getireceği toplumsal değişime ne cevap vereceklerini bilemeyen Avrupalı hükümetlere, "Hadi artık" uyarısı gibiydi !

"Sürücüsüz kamyon da ne güzel fikirmiş! Maliyet avantajı, güvenlik, rahatlık, kaza olmayacak"

filan diyebilirsiniz. Ama hükümetlerin ayak sürümesinin arkasındaki neden, sadece yollarda ya da hukukta yapmaları gereken düzenlemelerin zorluğunda değil. İlaveten sürücüsüz kamyonların işsiz bırakacağı insanlar ve sektörler büyük bir derde işaret ediyor.

Sorunu tam anlamamız için Türkiye örneği verelim, Türkiye'de yaklaşık 1 milyon kamyon+kamyonet var. Bunların şoförlerinin, sürücüsüz kamyonlar nedeniyle işsiz kalacağını düşünün; bu şoförlerin aileleri ile birlikte 5 milyon kişiye işaret etmesi bir yana, kamyon şoförlerinin yollarda mola verdikleri restoran ya da oteller ve buralarda çalışan insanların da işsiz kalacağı aşikar.

Başka bir deyişle, matematik sonuçları 100 üzerinden 5 olan bir ülkede, kamyon şoförlüğü de tarihe karıştırsa, çocuklara kala kala "imam" olma şansı kalacak.

Yani, klasik hikâye, "sanayi devrimini yakalayamadık, bilgi çağını yakalayalım" çoktan komedi haline geldi. Çünkü aklımız 100 yıl önce başlayan bir endüstrinin, henüz 1950'li yıllarındaki durumuna özeniyor (yerli araba). Oysa oyun çoktan başka bir "level"a geçti.

Hükümet 2023 gibi hedeflere gitmek istiyorsa, Endüstri 4.0 ya da Digital Dönüşüm de böyle. İnternet bütün bunların ateşleyicisi, tetikleyicisi ve altyapısıdır. İnternet yoksa, dünyanın üzerinde iş yaptığı kaynaklar ve araçlar yoksa, ilerleme de yok. Yani "ne kadar ekmek, o kadar köfte".

21. yüzyıl enformasyon çağı, ekonomik rekabet artık tamamen internet üzerinde. Bu dünyaya ayak uydurmak ve rekabetçi olmak zorundayız. Bugün geldiğimiz nokta sadece vizyonsuzluk.